

Saltströmming, potatis och vikenbrö, *skollunch för hundra år sedan*

Mormor brukade berätta om hur det var på Sollerön på 1870-talet, då alla måste försörja sig på eget arbete, och det var ganska fattigt för en del. Visst fanns det s.k. fattigvård även då, men det skulle aldrig ha fallit någon in att utom i största nödfall gå till fattigvården och be om hjälp. Det ansågs som en skam att anlita fattigvården. Men sockenborna kände varandra mycket väl, och hjälpsamheten var stor mot dem, som genom olyckliga omständigheter hade det svårt, dem som hade ont om mat och många munnar att mätta.

Fattigvården hade vid denna tid ordnat med skolbespisning för barn till de familjer, som hade det sämst ställt. Skolorna var placerade i närheten av kyrkan. Och i Bölgården där i närheten hade husmor i gården åtagit sig skolbespisningen för en billig penning. Inredningen var som i en vanlig bondstuga med öppen spis och bakugn, väggfasta sängar med »pall« framför och väggfasta bänkar runtom. Vid dörren stod vattenbyttan med en skopa i. Detta var alltså familjens boningsrum, som en stund på dagen fick tjäna som »kök« och »matsal« för skolbespisningen.

När matrasten kom i skolan, var det bestämda antalet portioner utlagda på bänkarna i stugan. Alla var exakt lika och bestod av två »vikenbrödsfjorungar« (en fjärdedels tunnbröds-kaka), två kokta potatisar och en glödstekt saltströmming. Brödstycket fick tjäna som tallrik. Barnen fick falla på knä vid bänken eller sitta på bänken med maten i knä under måltiden. När de ätit, fick de gå till vattenbyttan och släcka sin törst ur skopan. Det som eventuellt blev kvar av maten lades i ett knyte och togs med hem. Det enda som återstod efter måltiden var potatisskalen, och något extra arbete med disk blev det inte.

Det låter som en saga, när man berättar om sådant för dem som nu är unga. Men på den tiden var det inte stort annorlunda i gårdarna i allmänhet, då strömming och potatis var den stående rätten. »Strömming och potaten, den stadiga maten«, sade solleröprästen Lars Dalin på sin tid. Då det blev tal om hur matsedeln växlade, brukade man säga: »Nu blir det strömming och potatis, och nästa gång potatis och strömming.« I hemmet fick man visserligen sitta på en stol, såvida det inte var ont om plats och man räknades som småbarn, i vilket fall man fick nöja sig med att stå och »växa«. Matredskap som vi nu för tiden är vana vid saknades helt och hållet. Envar hade sin egen träskål och träsked för flytande föda. Talet om att man i brist på skål ätit »mjoksull« ur förskinnnet, torde dock vara överdrivet.

Min mormor var faster till tre föräldralösa barn, och hon och morfar hade tagit sig an den äldsta pojken av dem, vilken de var faddrar till och ville göra sin plikt emot. Han bodde hos dem, tills han kunde försörja sig själv. De två andra barnen hade deras mormor tagit hand om. Pojken hette Göran och även han fick mat i skolbespisningen. Hos mormor hade de »päronbrö« (tunnbröd av kornmjöl och potatis). Detta var smakligare än skolans bröd, som var gjort av kornmjöl och vatten. Göran brukade därför ta med sig bröd hemifrån till bespisningen och byta ut det.

Så enkelt gick det till på den tiden! — Det vore kanske hälsosamt med ett sådant matmål emellanåt i dagens skolbespisning.

Den gamla Bölgården är nu dömd att rivas och lämna plats för Sundsvägen, som kommer att bli ett led i utformningen av Solleröns nya ansikte.

Maj 1957
Anna Matsson
(g.m. Håll Nils Matsson)